

Korporacin santvarka

Jos supratimas, bandymai realizuoti ir du pagrindiniai tipai
Pranas Dielininkaitis

Korporacin s santvarkos problema — ir teoriniu ir praktiniu atžvilgiu — šiandien vairiuose kraštuose yra vienas iš labiausiai aktuali dalyku.

Žymi m s lietuviškosios visuomen s dalis, iš kair s ir iš dešin s, korporacin s santvarkos klausimo k lim ar pasisakym už j yra linkusi laikyti sekimu paskutin s mados, palinkimu fašizm , atsisakymu nuo demokratijos ar parlamentarizmo. Šitoks manymas reikšt ar nepakankam sigilinim dalyk ar apriorišk šiuo klausimu nusistatym .

Ir Lietuvoje, rodos, pirmas visu rimtumu šit klausim iškl m s tautos filosofas ir pedagogas St. Šalkauskis jau prieš dešimt met , m s krašte dar tebesant demokratinei parlamentinei santvarkai, si lydamas m s valstybei ekonomin je socialin je srityje orientuotis korporacin s santvarkos linkme. Tuo laiku jis jau rodin jo, kad „korporatyvinis federalizmas yra ne tik momento reikalas, bet ir demokratinio principo reikalavimas; jis yra ne tik teorijos pateisinamas, bet ir gyvenimo praktikos vis galingiau keliamas aikšt n“¹. St. Šalkauskis man , kad „korporatyvin visuomenin santvarka yra labai s kmingas visuomen s pusiausvyros veiksnys ir, b tent, tod l, kad ji šalina organingos visuomen s organizacijos priemon mis nesantaikos šaltinius iš viešo pilie i gyvenimo“².

Šiandien jau n ra reikalo rodin ti, kiek autorius pareišk m s laiko ir pa ios demokratijos tendencijas.

I.

KELI ISTORINIAI KORPORACIJ MOMENTAI.

Korporacin santvarka n ra kokia utopist id ja. Ir teoriniu ir praktiniu atžvilgiu ji yra kartu dalykas ir senas ir naujas. M s kairiosios visuomen s atstovai neretai pareiškia, kad noras eiti korporacin santvar-

¹ Šalkauskis, St., Momento reikalai ir princip reikalavimai, „Židinvs“, 1926, XI. 170 p.

² T n pat 170 p.

k reiškia daugiau ar mažiau gr žim režim , kur panaikino Didžioji Pranc zui Revoliucija ar net gr žim viduramži tvark . Taip manyti b t nesusipratimas. Pranc z sociologin s mokyklos žymiausias k r jas, nekatalikas E. Durkheimas³ savo studijoje apie profesijas rašo: „Jei j (tai yra korporacij , Pr. D.) data b t tiktai iš viduramži , tai b t galima manyti, kad jos gimusios kartu su tam tikra politine sistema, b ti nai su ja tur t ir išnykti. Bet iš tigr j j kilm yra gerokai senesn . Apskritai jos pasirodo, kai atsiranda verslai, tai yra, kai gamyba nustoja b ti išimtinai žem s kio pob džio“.

Senov s Romoje korporacijos atsirado jau respublikos laikotarpio pra-džioje. J skai ius ir vairumas did jo. Imperijos laikais jos buvo pa-verstos valstybin s administracijos organais. Joms buvo pavesta atlikti oficialios funkcijos. Pagaliau imperatoriai korporacijas pajung savo tiks-lams ir tuo b du jas laik prievartos priemon mis. Korporacij randame ir Bizantijoje. Korporacijos paž stamos taip pat ir musulmon pasauliui. Maroke ir Tunyse dar ir dabar randama j žymi :

Bet korporacin s institucijos ir korporacinis gyvenimas buvo ypa iai pražyd viduriniais amžiais. Pati gražiausioji j epocha XII, XIII ir XIV amžius. „Viduramži gale, tai yra XI-XIV a.“, kaip rašo žinomas belg socialistas ir vienas dabartin s Belgijos vyriausyb s šul Henri de Manas⁴, „korporacijos, kaip ir vals iai, buvo galinga ekonomin s pažangos ir socia-lin s emancipacijos priemon “. Tas pats autorius nurodo, kad per pasta-ruosius penkiasdešimt met , objektyvin s istorin s studijos rehabilitavo vi-duramži epoch , ypa iai laikotarp po vals i steigimo XI a. Ir jis kvie ia atsisakyti tuo prietarų, kuris viduramžius laiko kaip ir senuoju priešrevo-liuciniu režimu. „Dabar, pavyzdžiui, XIII a.“, rašo Henri de Manas, „apskritai yra pripaž stamas kaip viena iš pa i gražiausi j civilizuotos žmonijos žyd jimo epoch “⁵. „Tamsybi amžiumi“, anot autoriaus, reikia laikyti ne XIII a. viduramžius, bet „kai kuriais atžvilgiais absoliutizmo ir gimstan iojo kapitalizmo epoch , kurios pirmieji pradai m reikštis XIV a. ir kuri baig si senojo režimo išsigimimu XVIII a.“.

Viduramži korporacij dvasia ir j organizacin s lytys buvo panašios visoje centrin je ir vakar Europoje. Korporacijos buvo privalomos vi-siems kurio nors verslo nariams. J nariai dalyta tris kategorijas: moki-ni , kompanijon ir meisteri . Pirmieji tur jo verslo mokytis, antrieji — jam tarnauti, tretieji — vadovauti. Mokiny, stodamas korporacijon, prisiekdavo, kad „gerai ir dorai versis amatu“. Kompanijonas gal jo laisvai pasirinkti meister . Jis tur jo gerbti padarytos sutarties ir profesii-

³ Dürkheim, E., De la Division du Travail Social, antrojo leidimo zangoje IX, Paris 1932.

⁴ De Man H., Corporatisme et Socialisme, Paris-Bruxelles 1935, 4 psi.

⁵ Ten pat 5.

nio statuto dedamas priedermes. Jis taip pat dalyvavo korporacinis bendruomenis administravime. Meisteriu negaljo bti teismo nuteistasis. Prieš b siant meisteriu, jam taip pat reikjo nustatyti laik išbti mokiniu ir kompanijonu. Meisterio titulas buvo gaunamas tik atlikus tam tikrus egzaminus ir suk rus atitinkam savo srities! šedevr .

Korporacijos- ap m socialin ir ekonomin veikim . J kompetencijai priklaus darbo s lyg , darbo valand skai iaus ir atlyginimo už darb nustatymas. Jos tvark taip pat gamybos ir pardavimo klausimus. Joms r p jo, kad mon s neviliot klient nedoromis priemon mis. To laikotarpio korporacij dvasia ir j reguliaminai r pinosi, kad nenukent t vartotoj reikalai, kad b t saugojama bei patikrinama verslo ir korporacijos garb , pl tot ir gerov . Korporacijos taip pat nustatin jo teisinga kain ir teising atlyginim už darb . Teisingai kainai nustatyti buvo daromos ankietos vairi gamintoj tarpe. Teisingas atlyginimas už darb priklaus ne nuo didesnio ar mažesnio darbinink skai iaus, bet nuo darbinink gyvenimo reikal , nuo j gyvenamosios aplinkos. Korporacijos taip pat r - pinosi švent mis ir poilsiu.

Baigiant ši trump viduramži korporacij apžvalg , galima nurodyti j tris bendras savybes:

1. Jos ap m socialin ir ekonomin veikim ;
2. Tvark kaip gamintoj tarpusavio santykius taip ir gamintoj santykius su vartotojais (kain reglamentacija, gero gamini darbo ir j vert s kontrol);
3. Tur jo takos miest ir net valstyb s administracijai“.

Ilgainiui korporacijoms nepakankamai prisitaikant prie nauj gamybos ir gyvenimo s lyg , j ekonomin ir socialin reikšm sumaž jo. Žymesn korporacij dekadencija prasid jo ypa iai nuo XVIII a. pradžios. Tuo laiku didesniu tempu m keistis kiškojo veikimo lytys. Šalia amatininko gamybos ir smulkios prekybos m vis pla iau sigal ti stambiosios manufakt ros ir didžiosios kompanijos. Pagaliau prasid jo ir naujoji pramon bei modernioji prekyba. Jos augo ir pl t si šalia korporacini organizacij , su šiomis pastarosiomis sueidamos konflikt . Korporacinis monopolis, kuris pradžioje buvo skirtas ginti amatininkui ir vartotojui, saugoti ir pl sti viso amato reikalams, imta naudoti korporacij vadovaujamojo elemento egoistiniam reikalams. stoti profesines grupes dar si vis sunkiau. Meisteri funkcijos buvo rezervuojamos daugiau tik turtingesniesiems ir meisteri s numis. Žodžiu, imta ginti ne visos profesijos reikalai, bet korporacijos privilegijos, kurios jau nesutapo su bendraisiais interesais. Nuo to kent ir vartotoj reikalai, nes konkurencijos nebuvimas buvo išnaudojamas j s skaita. Vis labiau pl t si ir naujos korporacijoms, nepa-

lankios ekonominės bei politinės doktrinos, kurios visose srityse skelbė ir piršo laisvę⁷.

Senoji korporacija tik persireformavusi būtų galėjusi tapti savo darbų naujose socialinio ir ekonominio gyvenimo sąlygose. „Nelaimė“, rašo Durkheimas⁸, „ji neturėjo pakankamai lankstumo, kad reformuotųsi laiku ... Ir dėl to nestebėtina, jei atėjo momentas, kada ji buvo iš socialinio gyvenimo brutaliai išstremta“.

Ir iš tikro, individualistinio liberalizmo takoje Didžioji Prancūzų Revoliucija užuot korporacijas reformavusi, jas visiškai panaikino ir uždraudė (1791 m. kovo mėn. 16 d.). Tą pačią dieną birželio mėn. 14 dieną Prancūzijoje buvo priimtas garsusis Chapeliero statymas, draudžiantis organizacijų laisvę. Antras to statymo paragrafas sakmiai pabrėžia, kad tos pačios padėties ar tos pačios profesijos piliečiai, susirinkę draugai, neturi teisės rinkti pirmininko, sekretoriaus ar galutinio, nei turėti sąrašų, daryti nutarimų ar nusistatyti reguliarius — išsireiškiant statymo žodžiais — tariamais arba sivaizduojamiems bendriems reikalams tvarkyti⁸.

Šitoks nusistatymas, panašus kaip Chapeliero statymų ir uždraudimų pavidalu plito ir kitose valstybėse, kur siekė Didžiosios Prancūzų Revoliucijos taktika. Ir tie, ypač tų profesinių organizacijų draudimai, daugiau ar mažiau truko kai kurį laiką XIX a. vidurio, kai kur ir dar ilgiau.

II.

REAKCIJA PRIEŠ INDIVIDUALISTINĮ LIBERALIZMĄ IR KORPORACINIS MINTIES ATGIMIMAS.

Korporacijų ir profesinių sambūrių uždraudimas sudarė palankias sąlygas ypač tų dviejų rūšių piktnaudai: 1) piktnaudai, kurių pagimdė netvarkinga ir neribota pramoninė bei prekybinė konkurencija, besiremianti beatodairišku asmeninio pelno gaudymu ir 2) piktnaudai, kurių galingesnieji, egoizmo dvasios apimti, vykdė santykiuose su silpnesniaisiais.

Ilgiau nesustojant, galima tik priminti tą laikotarpį, kada darbininkai monotoniai dirbo po 12, kartais 14 ar net ir daugiau valandų per dieną ir kada fabrikuose tiek pat buvo eksploatuojama moterys ir vaikai. Dėl to ir labai suprantama, kai pereito amžiaus pirmojoje pusėje Lacordaire kalbėjo apie „laisvę“, kuri žmogų pajungia prievartai ir statymus, kurie j

⁷ Devrient, R., La Corporation en Suisse. Ses principes et ses methodes, Paris-Neuchâtel 1935.

⁸ Durkheim, ten pat XXVII psl.

⁹ Tai tipiška išraiška statymuose atomistinio visuomenės ir valstybės supratimo. Šitokia koncepcija vadinama atomistine, nes ji individus laiko, kaip kokias materialines atskiras daleles, tik būnančius šalia vienas kito, be tarpusavio natūralių visuomeninių ryšių.

išlaisvina“. O kiek v liau kardinolas Manningas yra prisimin s apie „darbininko laisv mirti badu“.

Reakcija prieš individualistin liberalizm ir jo sudaryt pad t pasireišk didel mis pastangomis ir kova d l darbinnk ir kai kuriais atvejais — darbdavi profesini s jung arba sindikat k rimosi teis s.

XIX a. pabaigoje išaug darbinink ir darbdavi sindikatai atstovauja ne visai kuriai nors gamybos sri iai, bet tik vienai ar kitai socialinei klasei Ir daliniams reikalams. Šitokiose s lygose darbinink samb riai gana plaiai vadovavosi klasi kovos š kiais, tik josi marksistinio socializmo id joms ir pasauline revoliucija, o darbdaviai — labai dažnai — asmeninio ir kolektyvinio egoizmo principu. Šias sritis ima vis labiau kištis ir valstyb , pl sdama savo socialin politik . Bet daugelyje atsitikim ji tai daro tik tiek, kiek j ver ia patys vykiai. Jos politika nepasiekia, netransformuoja masi dvasios.

Šitokiose s lygose Katalik socialin s minties atstovai iškelia reikal atnaujintos korporacin s santvarkos, kuri giliau, teisingiau sutvarkytu žmogiškojo asmens reikalus, kapitalo ir darbo santykius, kuri ekonominio bei socialinio bendradarbiavimo tikslais apimt ne tik kurios nors vienos klas s, bet visos profesijos, viso verslo narius, ir kuri b t ne tik privatin s, bet ir viešosios teis s institucija. Pranc zijoje su dideliu sitikinimu ir stanga korporacines id jas ima skelbti to laiko didieji katalik vadai: La Tour du Pinas ir Albert de Munas, Italijoje — G. Toniolas, Austrijoje — Vogelsangas. Jiems pritaria ir kit šali katalik socialin s mokyklos atstovai. Šitame reikale, jie daug paskatinimo randa Popiežiaus Leono XIII enciklikoje — Rerum Novarum.

Bet korporacini id j atgimimas pasireišk ypa iai po Didžiojo karo. Didysis kardinolas Mercier savo 1923 m. ganytojiškame gav nios laiške rašo: „Leonas XIII mat aiškiai. Tiktai korporacin reorganizacija neutraluos klasi antagonizmus. Ji labiau negu kitados v l turi tapti vadovaujan ia mintimi katalik socialiniam veikimui. Id ja, tarp kitko, jau žengia pirmyn. Ateitis priklauso jai“¹⁰. Jis neklydo. Korporacin s mintys netruko persimesti katalik studij ratelius, kitas visuomenines, kai kur net ir socialistines grupes¹¹.

Bet jau ir prieš Did j kar m eiti parama iš kit ideologini sluoksni . Štai min tas-pranc z sociologas Durkheimas savo veikale „De la division du Travail social“, antrojo leidimo žangoje, aiškiai pasisako už vykdyt atnaujintos korporacin s santvarkos m s laik s lygose. Jis pasisako prieš atomistiškai suprantam valstyb . Visuomen susidedanti iš

¹⁰ Legrand, G., Les Grands Courants de la Sociologie Catholique à l'heure présente Paris 1927.

¹¹ De Man H., Corporatisme et Socialisme. Taip pat Pirou G., Le Corporatisme, Paris, Recueil Sirey.

daugyb s neorganizuot individ , kuriuos hipertrofuota valstyb stengt si išlaikyti išimtin je savo žinioje, jam atrodo esanti sociologine pabaisa XXXII psl.). „Kolektyvinis veikimas“ — ten pat jis rašo — „visuomet yra per daug sud tingas, kad gal t b ti išreikštas vien per valstyb s organ ; dar daugiau: valstyb yra per daug toli nuo pa i žmoni ir su jais turi per daug išviršinius, per dažnai nutr kstan ius santykius, kad ji gal t siskverbti j s mon ir juos iš vidaus suvisuomeninti“. — „Tauta gali išsilaikyti tik tada“, — rašo jis toliau (XXXIII psl.), — „jei tarp valstyb s ir atskir individ susidaro visa serija antrini grupi , kurios yra pakankamai arti žmoni , kad juos gal t stipriai traukti savo veikimo sfer kaip ir bendr j socialinio gyvenimo srov “. Durkheimas mano, kad korporacijos kaip tik šitam ir tinka; ir kad jos turi b ti esminis socialin s strukt ros pradas. Korporacijas jis brangina ypa iai d l j moralin s, socialin s reikšm s. Žodžiu Durkheimas socialin je ekonomin je srityje — atitinkamu atžvilgiu — taip pat yra pri j s prie to visuomen s supratimo, kuris pastaruoju laiku daugelio sociolog yra vadinamas organišk ja visuomen s koncepcija¹².

Netrukus, ypa iai po Didžiojo karo, at jo ne tik korporaciniai id j plitimo, bet ir praktini korporaciniai m ginim laikotarpis.

III.

PRAKTINIS KORPORACIN S SANTVARKOS PASIREIŠKIMAS M S LAIKAIS.

1. Korporaciniai bandymai Šveicarijoje.

Korporacin s id jos kiek pla iau išsipl t šveicar visuomen je 1912 m., kai kun. Dr. A. Savoy specialiau atsid jo toms id joms propaguoti. Per Did j kar korporacinis s j dis buvo kit aktualesni r pes i sustabdytas. Bet nors ir l tai, vis tik korporacin s id jos brendo ir tuo laiku. Štai 1918 m., korporacin mintis jau buvo tiek gyva, kad Franches Montagnes srityje sikuria pirmoji korporacija. J suorganizuoja laikrodininkai. Tai buvo 1918 m., kada apie fašizm , tur b t, niekas n nesvajajo.

1920 m. Dr. Savoy su savo draugais v l pradeda intensyvesn propa gand d l naujos socialin s korporacin s santvarkos. 1921 ir 1922 m. ruošiamos specialios paskaitos Lozanoje ir Ženevoje. Pradžioje korporacin s mintys pl t si ypa iai katalikiškuose sluoksniuose, kurie enciklikos Rerum Novarum buvo žymiai geriau paruošti tokioms id joms suprasti. Bet korporacin s id jos greit perženg konfesini skirtum ribas.

¹² Kai šiame straipsnyje kalbama apie organišk j valstyb — tai turima galvoje valstyb , kuri b t organizuojama ir tvarkoma ne dirbtiniu atomistiniu bei mechanistiniu b du, bet pagal j sudaran i visuomenini prad prigimt ir j kurian ios tautos nat rali strukt r .

Joms teko susidurti ir su nemaža kliūtimi. „Visas šitas (tai yra korporacinis, Pr. D.) aktyvumas“, kaip rašo Max D'Arcis¹³, „susiduria su pesimizmu vyresniųjų, kurie nepažįrjo palankiu žvilgsniu tai, kas jiems atrodardymas esančios tvarkos“. Bet kaip nurodo tas pats autorius, šveicarjaunuomen greitai susidomėjo korporacine santvarka. Kaip laisvos propagandos ir socialinės tikrovės laisvųjų studijų padarinys, mūr ir praktiškai kurtis vairi gamybos sričių korporacijos.

1926 ir 1927 m. Ženevoje susikūrė žemės, miško ir maisto korporacijos; 1928 — statybos ir grafinio meno korporacijos; 1929 — tekstilės ir dangovės korporacijos; 1930 — juridinių profesijų korporacijos; 1930 — viešbutininkų korporacija; 1933 — kėjų; 1934 — kirpių, cheminės pramonės ir tebako korporacijos; 1935 — nejudomojo turto bei žemės ūkio žerant ir popieriaus korporacijos. Korporacijos plečiasi ypačiai prancūziškojoje Šveicarijos dalyje.

Lygiagrečiai korporacinės idėjos pasireiškė laimėjimais ir viešojoje nuomonėje. Susikūrė tam tikra korporacinė spauda. Didžioji spauda ir profesiniai žurnalai, ilgai tylėjė ar būvė skeptiški, taip pat atidavė savo skiltis korporacinėms idėjomis išdėstyti ir diskutuoti.

Iš susikūrusių korporacijų susiorganizavo dvi korporacijų federacijos:

a. Prancūziškoji korporacijų federacija. (Fédération romande des corporations). Jos centras yra Freiburge. Ji jungia keturias dideles korporacijas, kurios savo narius rekrutuoja Berne Neuchâtelio, Valais. Vaudo ir Freiburgo kantonuose. Štai kaip jos atrodo:

Korporacijos; joms priklauso: darbdaviai ir darbininkai :

1. Laikrodininkai	20	1500
2. Statybininkai	198	2580
3. Metalurgijos	25	1600
4. Prekybininkai	22	60

Iš viso: 265 5740

Prie šių skaičių dar reikia pridėti 3700 krikščioniškųjų sindikatnarių, kurie dabar ruošiasi susiorganizuoti korporacijas, ir 2500 kininkų korporacijnarių¹⁴.

Kai korporacinis susigrupavimas pakankamai vairiuose rajonuose sustiprė, tai minimoji federacija dar susiskirstė į atskiras kantonines federacijas. Atrodo, kad prie to jau rengiamasi.

Federacija yra sukūrusi šešis darbdavių ir darbininkų sekretariatus ir daugelį socialinių institucijų: šeimyninių alokacijų, apsidraudimų nuo nedarbo, ligos, nelaimingų atsitikimų ir mirties, taupomųjų ir kredito kasų; taip

¹³ D Arcis M., Les réalisations corporatives en Suisse, Paris-Neuchâtel, 1935.

¹⁴ Šie visi skaičiai konstatuoti 1934 m. gegužės mėn. Ž. Max D'Arcis, ten pat 43 p.

pat arbitražo, kolektyvini kontrakt pasirašymo komisij ir darbo biur .

b. Ženevos korporacij federacija. (Fédération Genevoise des corporations): Jai priklauso 14 korporacij . Jas sudaro 14 darbdavi ir 44 darbinink ir techninio personalo profesij s jung . Prie pirm j s jung priklauso 772 darbdaviai, prie antr j 6539 darbininkai ir techninio personalo nariai¹⁵.

Prie ši skai i reikia dar prijungti krikš ioni darbinink sindikat federacij su 2500 nari . Jie sudarys korporacijas, kai baigs organizuotis atitinkamos darbdavi profesin s s jungos. Prie ši duomen taip pat reikia priskirti šalia federacijos esan i kio korporacij , kuri r pinasi žem s kio problemomis ir turi per 700 nari .

Federacija turi darbdavi ir darbinink sekretariatus ir taip pat visas tas socialines institucijas, kurios pamin tos kalbant apie pranc zišk j korporacij federacij .

c. Juridinio korporacij sutvarkymo atžvilgiu labai domus Freiburgo kantonas. 1934 m. geguž s m n. 3 dien. Freiburgo Kantono Didžioji Taryba pri m šitok devyni paragraf korporacij statym ¹⁶:

§ 1. — Valstyb s tarybos pripažint korporacini organizacij misi ja yra skatinti ir saugoti vairi profesini grupi ir j nari morali nius ir socialinius interesus. Jos patikrina klasi bendradarbiavim socialin s taikos ir bendrojo g rio tikslams.

§ 2. — Korporacin s organizacijos sudaromos iš delegacij profesini grupi , kurios susideda iš asmen tame pat versle atliekan i identines funkcijas ir laisvai susiorganizavusi vien ar daugel profesini asociacij (darbdavi ir darbinink).

§ 3. — Korporacin s organizacijos k rimo iniciatyva, kaip ir nustatymas j sudaran i profesini šak , priklauso patiems suinteresuotiesiems. Organizacin ir profesin laisv garantuojama konfederacijos ir kantono statym ribose. Niekas negali b ti priverstas b ti kurios nors profesin s organizacijos nariu.

§4. — Korporacin s organizacijos ir profesin s grup s laisvai nusi stato savo statutus ir reguliaminus, kurie turi sutikti su šiuo statymu.

Korporacin s organizacijos steigia socialin s apsaugos, apsidraudimo ir profesinio švietimo bei aukl jimo staigas; jos organizuoja savo taikom sias ir arbitražo institucijas; be to, jos daro nutarim , kuri reikalauja profesijos interesai ir kurie atitinka j socialiniam tikslui.

Jos saugoja profesijos garb ir vert .

§ 5. — Korporacin s organizacijos turi laikyti š i nuostat ;

a) Jos vadovaujamos korporacijos tarybos, kurioje lygiu bals skai ium atstovaujama kiekviena profesin grup ;
b) Korporaciniai statutai turi numatyti taikom j ir arbitražo komisij buvim . Š i tikslas yra spr sti profesinius vidaus konfliktus ir nesusipratimus, kylan ius ryšium su jo statuto taikymu. Nesusitariant valstyb s taryba paskiria ši komisij pirminink .

§ 6. — Prieš korporacin organizacij pripaž stant, valstyb s taryba vieša ankieta patikrina:

a) ar yra išpildyta legaliniai nuostatai;

b) ar suskirstymas profesines šakas, sudaran ias korporacin orga-

¹⁵ Šie skai iai yra konstatuoti 1935 m. birželio m n. Jiems tr ksta keturioliktosios korporacijos nari . Ž. d'Arcis M., ten pat 43—45.

¹⁶ Piller J., Corporation et Fédéralisme, 71—75 psl. Paris-Neuchâtel 1935.

nizacij , atitinka bendrajam interesui ir nepažeidžia kit šak , ne einan i šit organizacij ;

c) ar korporacin organizacija apima žymi dal profesijos asmen ir interes .

§ 7. — Korporacini organizacij nutarimai, priimti pagal j status, galioja tik savo nariams.

Kad kurios nors korporacin s organizacijos nutarimai tur t viešosios teis s gali , reikalinga:

a) kad šitas nutarimas b t priimtas kiekvienos korporacijos taryb einan ios delegacijos bals daugumu;

b) kad šitas nutarimas b t valstyb s tarybos pripažintas, padarius anket , konstatuojan i , kad bendrieji interesai n ra pažeisti.

Šituo atsitikimu, šie nutarimai yra privalomi visiems fiziniams ar moraliniams asmenims, kurie priklauso tai pa iai profesijai (corps professionnel).

§ 8. — Valstyb s taryba, kai bendroji gerov to reikalauja, derina vairi korporacini taryb nutarimus.

§ 9. — Valstyb s tarybai yra priederm vykdyti š statym , kuris paskelbus gyja gali . Ji taip pat turi paruošti statymui vykdyti taisykles.

Kaip aiškiai matyti, ir gyvenimo ir statym plotm je, korporacinis s j dis ir korporacin santvarka Šveicarijoje, vykdoma pa ios visuomen s laisvomis pastangomis, yra giliai ir iš esm s demokratiška. Šalia politin s demokratijos, kaip nurodo min tasis J. Pilleris¹⁷, norima sukurta organizuot ir disciplinuot profesin demokratij . Tai demokratijos realizavimas giliausi ja jos prasme profesin je socialin je srityje.

Vienas didžiausi šveicar korporacin s santvarkos tiksl yra vairi profesijos element bendradarbiavimas ir visuomenin taika, pagr sta socialiniu teisingumu. Šios korporacin s santvarkos vykdytojai mano, kad socialin taika išeis iš utopijos srities ir, nustos savo trapumo, kai laisva valia, laisvu susitarimu, vis bendromis pastangomis bus priimta ir išleista profesin reglamentacija, kuri suderins vairi profesijos sluoksni skirtinigus interesus ir vis pirma r pinsis bendraisiais reikalais.

Šveicar korporacin santvarka taip pat ypa iai pabr žia darbo kokyb s reikal . Ji ugdo gerai, s žiningai atlikto darbo kult . Tuo tikslu ji savo veikim grindžia intensyvaus profesinio aukl jimo ir profesin s moral s ugdymo id jomis.

Šveicarijoje taip pat užsimezga s kmingas bendradarbiavimas taip korporacini organizacij ir valstyb s. Vis dažniau joms pavedama statybos, rangos ir kitoki darbai.

Ten daug studijuojama socialin ir ekonomin tikrov , m ginama vairios naujenyb s, kartu turima daug ryžtingumo. Ir darbas vyksta¹⁸.

¹⁷ Iten pat 87.

¹⁸ Šveicar korporacinei santvarkai pažinti, be cituot knyg .* dar pažym tina: „Berufsständische Neuordnung der Schweiz. Neun Vorträge“, Šveicar student s - jungos leidiny s 1934.

2. Liuksemburgas.

domi profesin organizacija socialin je ekonomin je srityje m ginama Liuksemburgo kunigaikštijoje¹⁹. 1924 m. balandžio m n. 4 dien. ir 1920 m. birželio m n. 3 dien. statymais ten steigti penkeri profesiniai r mai: žem s kio, amatinink , prekybos, privatini tarnautoj ir darbo.

Atskir r m nari skai ius vairuoja tarp dvylikos ir dvidešimt vie- no. R m narius renka r mus sudaran i profesij dalyviai.

R mams skiriama didel ekonomin ir socialin rol : savo apimamoje srityje palaikyti, pl sti, steigti reikaling institucij , ir tarnyb , stiprinti j veikim , teikti nuomoni , par pinti informacij , formuluoti reikala- vimus.

R mai turi teis pateikti pasi lym valstyb s vyriausybei. Ši privalo juos svarstyti ir perduoti parlamentui, jei pasi lymai priklausyt šio pasta- rojo kompetencijai.

Atitinkamai valstyb s organai, ruošdami ir leisdami statymus ar mi- nisterij aplinkraš ius, lie ian ius r mus einan ias profesijas, turi atsi- klausti r m nuomon s. R m kompetencijai priklauso: 1) saugojimas ir gynimas jiems priklausan i profesij interes . Jie taip pat budi, kad b t laikomasi statym ; 2) parlamentas, prieš galutin balsavim staty- m , lie ian i r mus einan ias profesijas, turi atsiklausti r m nuomo- n s; 3) jie patiekia savo nuomoni , lie ian i valstyb s biudžeto paruo- šim ir vykdym .

Keleri ar visi r mai gali susirinkti draug n svarstyti kartu atitinkamas profesijas dominan i klausim .

Tai nors nepilnas, bet domus korporacin s santvarkos m ginimas.

3. Jungtin s Amerikos Valstyb s.

Prezidento Roosevelt o korporacinio pob džio bandymai yra pla- iai išgars j . Tuo klausimu yra susik rusi jau gana gausi literat ra²⁰.

Bandym metu net buvo kalbama apie tikr amerikonišk revoliucij . Ir tai yra suprantama. Jungtin s Amerikos Valstyb s buvo klasinis ne- ribotos, o dažnai ir neskrupulingos konkurencijos kraštas. Roosevelt o ban- dymai žad jo vis tos šalies ekonomin gyvenim sukr sti ligi pat pamat .

1933 m. pramon s kriz Jungtin se Amerikos Valstyb se buvo pasie- kusi savo virš n . Bedarbi skai ius viršijo trylika milijon . Daugelyje moni atlyginimas už darb buvo krit s daugiau penkiasdešimt procent . Bendras g rybi vartojimo sumaž jimas sutapo su nepaprastu pramon s

¹⁹ Ž. Muller A., S. J., La Politique Corporative, Bruxelles 1935.

²⁰ Semaines sociales de France: L'Organisation corporative, Angers 1935, André Rouasto paskaitos 189-198 p. Taip pat Muller A., ten pat 147-149 p. Platesn literat ra straipsnio pabaigoje.

ir žem s kio gamini perteklium. Pad iai pataisyti Roosveltas veik su nuostabiu greitumu. Trij m nesi tarpe buvo išleista keturiolika statym . J tarpe vienas 1933 m. birželio m n. 16 dien. — statymas tautinei pramonei pakelti (National Industrial Recovery Act N. I. R. A), ved s beveik visiškai korporacinio pob džio reglamentacij socialin je ekonomini je srityje. Šitos profesin s reglamentacijos priemon mis Rooseveltas nor jo krašt išvesti iš kriz s.

Šituo J. A. V. kongreso priimtu statymu, kiekvienai profesijai ar kiekvienai pramon s šakai buvo dedama priederm savo valia paruošti savo srities lojalios konkurencijos kodeks ²¹, kurio pramonininkai pasižad tu laikytis. Kodeksuose tur jo b ti numatyta pasikeitimas informacijomis, sutartinas prekyvie i organizavimas, gamini standardizacija, gamybos b d suprastinimas, kain nustatymas ir t. t.

Kodeksai tur jo pripažinti teis darbininkams laisvai organizuotis ir, per savo pa i išrinktus atstovus, kolektyviai tartis ir der tis su darbdaviais. Jie taip pat tur jo ži r ti, kad darbdaviai gerbt nustatyt darbo laiko ilgum , patikrinti atlyginimo už darb minimum ir t. t. Pagal šit statym , jei d l kuri nors priežas i patiems suinteresuotiems nepavykt susitarti ir kodeksus paruošti, tai kodeksai jiems tur jo b ti paties prezidento nustatyti su priver iam ja galia visiems atitinkamos profesijos nariams.

Savo valia formuluoti kodeksai tur jo b ti prezidento patvirtinti. Prezidento priederm perži r ti, ar kodeksas pakankamai apsaugoja darbdavi , tarnautoj , darbinink bei vartotoj reikalus.

Asociacija ar pramon s šaka, patiekianti kodeks , tur jo atstovauti atitinkamos prolesijos visumai. Kodekso pri mimas netur jo b ti kurio nors monopolio vedimas. D l to kodeks pateikusiai s jungai ar gamybos šakai buvo uždrausta vesti neteis t suvaržym , lie ian i nauj nari primim .

Visam šitam didžiuliam užsimojimui vykdyti buvo sukurta atitinkama administracin institucija — National Recovery Administration (N. R. A.). Šitas administracinis organas tur jo tiksl pateikti kodeksus prezidentui patvirtinti. Prieš pateiksiant, buvo aiškinamasi ir diskutuojama su suinteresuotaisiais. Tuo tikslu pamoninink , darbinink ir vartotoju, tarpe buvo daromos anketos. vairioms suinteresuot j kategorijoms atstovauti buvo sudaroma konsultatvviniai komitetai.

Kodeks paruošimas vyko dideliu tempu. Atitinkamos staigos jais stia iai buvo užverstos.

Bet NIRA vykdytojams teko susidurti su eile sunkum . Tuo momentu

²¹ ia terminas „kodeksas“ vartojamas ne statym rinkinio, bet tik korporacini profesini reguliamin prasme.

patys pavojingiausi, kuri nepavyko nugalėti, pasirodė juridiniai sunkumai. J. A. V. konstitucinis teismas 1935 m. gegužės mėn. 24 dieną NIRA vedant statymą paskelbė nekonstituciniu. Teismas nusprendė, kad kongresas, priimdamas taisyklės darbui atlyginti ar darbo valandų skaičiui nustatyti, pažeidžia atskirai valstybių statymų leidimo autonomiją. Vis tik NRA funkcijos buvo pratęstos ligi 1936 m. birželio mėnesio.

Tokioje šalyje, kaip J. A. V., daugumas nors ir sustabdyti korporacinio pobūdžio bandymai visvien pabrėžia korporacini idėj aktualumą šiais laikais.

4. Fašistinė korporacinė santvarka Italijoje.

Trysk tik nurodyti korporacinio pobūdžio bandymai yra vykdomi demokratinėse valstybėse ir demokratinėmis priemonėmis. Liuksemburge ir J. A. V. korporaciniai mginimai daromi net neminint korporacijų vardo.

Omia mes jau susiduriame su valstybe, kuri oficialiai save vadina korporacine. „Mes sukūrėme korporacinę ir fašistinę valstybę“, sako Mussolinis (1926. X. 28.), „valstybės tautinė visuomenė, valstybės, kuri koncentruoja, kontroliuoja, derina ir moderuoja tuo pačiu laiku interesus visų socialinių klasių, kurios visos jau lygiai ginamos“²². Fašistinė Italija tai totalinė valstybės, kurios veikimas pagrįstas antidemokratinė ideologija. „Mes atstovaujame naują principą pasaulyje“, sako Mussolinis (1926.

IV. 7.), „mes atstovaujame aiškiai, kategoriškai galutinę demokratijos, plutokratijos, masonerijos, žodžiu, viso 1789 metų nemirtingą principą pasaulio antitezę“²³. Valstybės save identifikuoja su tautine visuomene ir ją apgaubia. Ji apima šeimyninį, ekonominį, religinį, sportinį gyvenimą ir t. t. Žodžiu, visas visuomenės veikimas priklauso nuo valstybės. Valstybės ranka ima reikštis visur, visa valstybinama. Keliais atvejais viešose Mussolinio kalbose griežtai pakartota formulė: „viskas valstybėje, nieko prieš valstybę, nieko šalia valstybės“, oia veikia savo pilna galia. Ir statymuose ir gyvenime pabrėžiama ne piliečių ir jų organizacijų teisės, bet jų priedermis valstybei ir valstybės teisės.

Praktikoje ši fašistinė totalinė valstybės pasireiškia kraštutine centralizacija, panaikinimu autonomijos ir kitais oficialiniais ir pusiau oficialiniais institucijomis, taip pat visuomeniniais bei kultūrinėmis organizacijomis, universitetais ir t. t. Šitoje fašistinėje totalinėje valstybėje centralizacija viešpatauja ir politinėje srityje. Nefašistinės politinės grupės naikinamos. Parlamento ir teismo nepriklausomumas sunyksta. Vykdomoji valdžia pasidaro aukš-

²² Mussolini, Le Fascisme 37 p. Paris 1934.

²³ Ten pat 74 p.

iausioji vis gali sintez . Ir ji pati pagaliau susiaur ja paklusdama diktatoriui, vadinamam du s (vado) vardu.

Šitoks fašistinis valstybės pobdis apsprendžia ir joje vykdom korporacin santvark . Itališkoji korporacija tai valstybinis administracijos organas. Kitaip tariant, fašistinis Italijoje valstybė veikia ekonomin gyvenim per organus, pavadintus korporacijomis. Šiek tiek profesinis atstovavimas ia pasireiškia, bet valstybės politinis valdžia aktyviai dalyvauja jo sudaryme, nustato to atstovavimo ryšius, j sintetizuoja.

Korporacin santvarka Italijoje, oficialiai vesta 1926 m. T met balandžio m n. 3. dien. statymas nustato legalin sindikat — profesinis jung ir kolektyvini kontrakt organizavim , darbo magistratros sukirim ir lokaut bei streik uždraudim . Liepos m n. 1 dien. karališkuoju dekretu steigiama korporacij ministerija. Jai pavedama sukurti centrinis ryšio organus ir koordinuoti bei kontroliuoti korporacij veikim .

1927 m. balandžio m n. 21 dien. didžioji fašizmo taryba išleidžia savo garsi j Carta del Lavoro. 1930 m. kovo m n. 20 dien. statymu steigiama korporacij taryba. „Jos uždavinys“, tariant Mussolinio žodžiais²⁴, „b ti tautiniam kiui tuo, kas kariuomenei yra vyriausias štabas, — m stan iais smegenimis, kurie paruošia ir tvarko.“ Korporacij tarybos narius skiria vyriausyb iš tarpo kandidat , kuriuos pasi lo darbdavi ir darbinink sindikat konfederacijos. Kadangi Italijoje oficialiai yra pripaž stami tik fašistiniai sindikatai ir kadangi tik jie vieni gali atstovauti profesijas, tai tuo pa iu ir j statomieji kandidatai tegali b ti tik fašistai.

domu pažym ti, kad fašistinis Italija nors save korporacine valstybe laik nuo 1926-27 met , bet lig 1934 m. geguž s m nesio faktiškai Italijoje korporacij dar nebuvo.

Dabartinis ital korporacijos yra sukurtos 1934 m. vasario m n. 5 dien. statymu ir t pa i met geguž s m n. 9 dien. dekretu. J iš viso yra dvidešimt dvi korporacijos. Skirstymo pagrindu paimta didžiosios gamybos šakos.

Korporacij pagrind sudaro trij r ši sindikatai: darbdavi , darbinink ir technik , tai yra tos ar kitos gamybos šakos specialist , tarnautoj ir apskritai vis t , kurie n ra nei darbdaviai nei paprasti darbininkai. Šiems pastariesiems sindikatams tarp kitko skirtas nemažas vaidmuo. Jie turi b ti kaip ir nat ralis arbitrai. Kai kyla konfliktas tarp darbdavi ir darbinink sindikat , tai technik sindikatai iš dalies vaidina arbitr vaidmen .

Korporacijoms yra skirta trejopos funkcijos:

1) tam tikra normuojamoji funkcija socialinis ir ekonominis reglamentacijos srityje;

²⁴ Muller .A., ten pat 43 p.

2) konsultacin funkcija, kai kiti valstybin s administracijos organai klausia j nuomon s ir

3) taikomoji funkcija — spr sti ir žadinti kolektyvinius darbo nesusi-pratimus. Didesnius nesusipratimus sprendžia vadinamoji darbo magistra-t ra.

Fašistin je Italijoje korporacin ms organizacijoms tenka vaidinti ir didelis politinis vaidmuo, ypa iai parlamento sudaryme. 1933 m. lapkri-io m n. 14 dien. Mussolinis, kalb damas apie tuometinio parlamento pa-naikinim , pareišk ²⁵: „Yra visiškai tinkama, kad tautin korporacij ta-ryba in toto pakeist dabartinius atstov r mus... Atstov R mai supo-nuoja tam tikr visuomen , kuri mes esame išgriov Jie suponuoja par-tij pluralizm . Nuo tos dienos, kaip mes esame šit pluralizm panaiki-n , atstov r mai nustojo savo buvimo prasm s“.

Dabartiniai atstov r mai yra sudaryti korporaciniais pagrindais su kai kuriomis liberalizmo liku i priemaišomis. Rinkim b das yra nustatytas 1928 m. rugs jo m n. 2 dien. statymu. Jis pripaž sta piliet ne kaip pi-liet , bet tik piliet gamintoj , susijus su savo socialine aplinka ir savo profesine grupe.

Profesin s s jungos — sindikatai didžiajai fašizmo tarybai pristato t kstant kandidat , iš kuri taryba išrenka keturis šimtus pasi lyti visuo-tiniam balsavimui. Visuotinis balsavimas gali taip paruošt ir balsuoti pasi lyt kandidat s raš tik patvirtinti ar atmesti²⁶. Šiaip išrinkti atstov r mai yra valstyb s organas. Tuo b du fašistiniam režime korpo-racin s organizacijos atlieka ne tik socialekonomines, bet ir tam tikras po-litines funkcijas²⁷.

5. Korporaciniai užsimojimai Austrijoje.

Pagal 1934 m. geguž s m n. 1 dienos konstitucij Austrija yra autori-tetin ir korporacin valstyb . Totalin ir autoritetin valstyb tai ne vi-sai tas pats dalykas. Kaip teisingai nurodo pranc z sociologas J. T. De-los²⁸. jos abi yra panašios savo antidemokratine ideologija politin s orga-

²⁵ Encyclopédie Française, Tome X, L' Etat moderne, 10. 84—10.

²⁶ Fašistin je totalin je valstyb je visuotinis balsavimas neturi tos pa ios prasm s, kaip teisin se demokratin se valstyb se. „Jei net“, atvirai pareišk generalinis fašist partijos sekretorius Staracé, 1928 m. gruodžio m n. 8 dien. plebiscito išvakar se Mila-ne, „jei net dvylika milijon taip pasikeist dvidešimt keturis milijonus ne, tai ir tada Mussolinis pasilikit Palazzo Venezia ir juodmarškinii revoliucija žygiuot savo keliu... Jei dvidešimt keturi milijonai ne b t mesti urnas, tai reikšt , kad rinkik mas buvo apimta kolektyvin s beprotyb s ir kad Italija yra ne kas kita kaip psichiškai nesveik j namai. Tai b t dar vienu motyvu daugiau už tai, kad išmin-tingieji pasilikit savo vietose“. Rougier L., Les Mystiques politiques contemporaines et leurs incidences internationales, 13 p. Paris 1935.

²⁷ Apie fašistin režim ir jo korporacin santvark platesn literat ra nurodyta straipsnio pabaigoje.

²⁸ J. T. Delos paskait Semaines sociales de France, XXVII session, 345 p. 1935.

nizacijos ir valdžios vykdymo atžvilgiu, bet ji filosofija yra ar gali būti radikaliai skirtinga. Vienas esmini demokratijos princip yra lygus visų piliečių dalyvavimas valstybinės valios formavime. Autoritetinė valstybė yra šiuo atžvilgiu yra viena iš antidemokratinės valstybės formų. Šis momentas yra charakteringas dabartinei Austrijai.

Dėl ypatingo vidaus ir užsienio aplinkybių dabartinė Austrijos konstitucija yra taip sudaryta, kad pati tauta nevaikint jokios rolės. Politinis federalinis Austrijos parlamentas sudaromas iš atstovų, kuriuos deleguoja keturios tarybos:

- 1) valstybės taryba, sudaryta iš aukštesnių valdininkų;
- 2) Federalinė kultūros taryba, kurioje atstovaujama dvasiškoji, švietimo, meno ir mokslo darbininkai;
- 3) Provincijų Taryba, sudaryta iš gubernatorių ir provincijų vyriausybės narių;
- 4) Ekonominė Taryba, sudaryta iš korporacijų atstovų. Šios pastarosios Tarybos reikšmė yra gana didelė. Iš penkiasdešimt devynių politinių atstovų sudaryta dvidešimt yra jos vienos deleguotų.

Minimieji tarybų vadai ir nariai tuo tarpu dar nėra renkami, bet skiriami. Tuo būdu valstybės vyriausybė leidžia statymus ir administruoja kraštą su pagalba tarybų, kuri narius ji pati yra paskyrusi. Pereitais metais išleistame naujosios Prancūzų Enciklopedijos tome, skirtame moderniosios valstybės problemai vieno vieneto vardu su mojingai pastebima, kad stiliui išlaikyti Austrijos konstitucijai dar trūksta vieno paragrafo, bent kad „Konfederacijos Prezidentas skiria ir tautą“.

Šitoks valstybinio režimo bendrasis pobūdis nulemia ir to krašto korporacinių organizacijų pobūdį bei vaidmenį.

Šiuo metu dar būtų sunku duoti austriškų korporacijų vertinimą, nes tuo tarpu jos tebėra daugiausia tik kuriamos. Dabar baigiama organizuoti darbininkų, ir tarnautojų profesines organizacijas. Pradedama organizuoti darbdavių organizacijas. Paskui tarp jų bus nustatyti bendradarbiavimo ryšiai ir vykdoma korporacinių programų. Kaip ir Italijoje profesinės jungtys arba sindikatinės laisvės nebėra. Atskiri individai turi laisvę prisidėti ar neprisidėti prie oficialinių jungčių. Žodžiu, dabar stengiamasi sukurti korporacinius kadrus, o paskui juos lieti ir gyvybės. Pereitais metais Vienoje vykusioje tarptautinėje konferencijoje korporacinei santvarkai nagrinėti Austrijos socialinės administracijos ministras Neustadter-Stümeris griežtai pabrėžė, kad organizuojamų korporacijų vadų skyrimas esant laikinam pobūdžiui. Prie to, anot ministerio, vertėtų pereinamasis ir kuriamasis laikotarpis, kuris sekė po dviejų 1934 m. vasario ir liepos mėnesių revoliucijų. „Korporacinio gyvenimo „demokratizacija“, sako ministras²⁹,

„režimo k r jams šiandien yra vienas iš labiau neatid tin dalyk “. Ta-
da patys suinteresuotieji gal si rinkti atstovus korporacinius organus, ir
autonomiškomis tapusios korporacijos vaidinsian ios savo tikr j , joms pri-
deram vaidmen ³⁰.

6. Korporacin santvarka Portugalijoje.

Po su viršum dvidešimt met politinio chaoso ir nuolatini suiru i ,
siau iant finansiniam pakrikimui, 1926 m. Portugalijoje buvo vesta ka-
rin diktat ra. Ši diktat ra ved tvark gatv se ir aikšt se, bet jai nepa-
vyko nei patikrinti ministeri kabinet pastovumo, nei pašalinti did jan ios
finansin s suirut s. Pasirod , kad tvarka yra tik viena iš b tin j gerov s
s lyg ir kad pati viena ji dar gerov s nesukuria. Pad tis visiškai pasi-
keit , kai karinei diktat rai pavyko surasti tinkam žmog prezidento vie-
tai — generol Carmon , o ypa iai kai šis 1928 m. pasikviet finans
ministeriu, o 1932 m. ir ministeriu pirmininku Coimbro universiteto poli-
tin s ekonomijos profesori Oliveir S a l a s a r .

Per dvejus metus išlyginta valstyb s biudžeto pusiausyva. Energin-
gai kovota su išaikvojimais, kyšiais, protekcijomis. Vienu iš valstyb s pa-
grind padaryta principas, kad pati vyriausyb ir valdininkai duot gyve-
nimo paprastumo pavyzd . Ir d l to netenka steb tis, jei neseniai mir s
pranc z akademikas Jacques Bainvilleis³¹, rašydamas apie Portu-
gal diktat r sako: „Tai pati garbingiausioji, pati išmintingiausioji ir pati
saikingiausioji iš Europos diktat r , ir kartu pati ryžtingiausioji bei pasto-
viausioji savo praktikoje“.

Pagal 1933 m. kovo m n. 19 dien. konstitucij Portugalija yra „unita-
rin ir korporacin “ respublika. Korporacija ia laikoma vienu iš taut
sudarani element . Ir nors, kaip pastebi Ch. Poissonas³², korp-
racijos priklauso nuo politinio režimo, nors galima rasti išviršini pana-
šum su fašizmu, tai vis vien ia korporacij dvasia ir tendencijos yra ki-
tokios. „Korporacija“, rašo tas pats autorius, „yra kurta jos pa ios tiks-
lams; o ne žmogiškosioms net profesin ms ir ekonomin ms energijoms pa-
jungti vienos partijos reikalavimams“³³.

Korporacij pagrindas yra darbdavi ir darbinink sindikatai. Jie
turi juridinio asmens teises ir atstovauja atitinkam sri i visiems darbda-
viam ir darbininkams, vis vien ar jie b t siraš sindikatus ar ne. Ati-
tinkam gamybos sri i lygiagret s darbdavi ir darbinink sindikat fe-

³⁰ Apie nauj j Austrijos santvark platesn literat ra nurodyta straipsnio pa-
baigoje.

³¹ Bainville. J., Les Dictateurs 270, Paris 1935.

³² Semaines Sociales de France, 174 p., Angers 1935.

³³ Ten pat.

deracijos, savo virš n mis sueidamos nuolatin pastov kontakt , ir sudaro t gamybos sri i korporacijas. Korporacijos ia sudaro galutin sistemos branduol ir atstovauja sujungtoms gamybos j goms. J uždavinys šalinti klasi kovos dvasi , eiti prie kolektyvini kontrakt sudarymo ir kiekvienoje iš atitinkam kiškojo aktyvumo sri i konkretizuoti jos vairi faktori solidarum .

Šalia politinio parlamento — tautinio susirinkimo — renkamo visuotinu balsavimu, taip pat yra korporacij r mai, kurie pos džiauja tuo pat metu kaip ir politin atstovyb . Jie atstovauja korporacijoms ir turi tik konsultatyvin gali . Jie turi pateikti savo nuomon raštu apie tarptautines sutartis ir apie visus statymus, kurie svarstomi tautos susirinkime. Jie veikia per plenumo ir per sekcij pos džius, ži rint — ar bendrojo ar specijalinio pob džio statymai yra ruošiami. Sesij pertrauk metu vyriausy b gali atsiklausti korporacij r m , ar j atskir sekcij nuomon s bei nurodym d l ruošiam dekret ar d l statym projekt , svarstysim tautos susirinkimo. Korporacij r mai dalijasi dvidešimt keturias sekcijas. J tarpe yra sekcij , kuriose atstovaujami dvasiniai, kult ros, meno ir mokslo reikalai.

Korporacijomis dar nesusiorganizavusi sri i atstovus korporacij r mus skiria pati vyriausy b .

domus yra Portugalijos bandymas vesti korporacin santvark žem s kio srityje³⁴. Visuose kaim vals iuose numatoma steigti institucijas, vadinamas liaudies namais (Casas do Povo). J uždavinys yra kelti vairi žem s kio sluoksni intelektualin , materialin ir socialin lyg . J veikimo riba vienas vals ius. Juridiškai j veikimas sutvarkytas 1933 m. gruodžio m n. 23 dien. dekretu.

Liaudies namams yra pastatyti šie uždaviniai:

- a) Apsidraudimas ir savišalpa — patikrinti savo nariams apsaug ir pagalb ligoje, nedarbo metu, nustojus darbingumo ir senatv je;
- b) švietimas — organizuoti suaugusi ir vaik švietim , sport , sveikas pramogas ir aukl jam kinematograf .
- c) Lokalin pažanga — r pintis pagerinti visiems bendrai naudingas sritis — informacij , susisiekim , apsir pinim vandeniui, vieš j higie n ir t. t.

Tikraisiais liaudies nam nariais gali b ti šeim galvos ir visi vyriškos lyties jos nariai, pabaig aštuoniolika met amžiaus. Moterys, kurios n ra šeim galvos, ir jaunimas, netur s aštuoniolikos met , gali b ti liaudies nam steigiam institucij nariais ir naudotis visais j rengimais bei patogumais.

³⁴ Pereira dos Santos F. J., La constitution sociale et politique portugaise, 103-106, Paris 1935.

Žem s savininkai visi privalo priklausyti liaudies namams. Tai vienintelis gyventojų kategorija, kuri liečia objektyvinis priklausomumas prie korporacinių organizacijų.

Liaudies namams vadovauja trijų asmenų komitetas, išrinktas tikrai narių, šeimų galvų, visuotinio susirinkimo. Rinkimai turi būti patvirtinti korporacijos prižiurinio atitinkamo vyriausybės organo. Viename valsčiuje gali būti tik vieni liaudies namai.

Tad korporacinė portugalų kaimo organizacija turi tris charakteringus bruožus:

1) Unitarinis pobūdis. Liaudies namai apima visus, kurie gyvena iš žemės darbu: žemės savininkus, nuomininkus ir darbininkus.

2) Antras charakteringas bruožas — tai tas svarbus vaidmuo, kur liaudies namų susidaryme ir darbe yra skiriamas šeimai. Ir tik šeimos galvos, vyrai ir moterys, turi balsuoti visuotiniuose susirinkimuose. Teutonio Pereira, vienas šitos tvarkos kūrėjų, savo kalboje 1934 m. kovo mėn. 25 dien. pasakė: „Tarp tų, kurie dirba žemė — darbu taip gražiai, kuris simbolizuoja ir reiziuoja visus kitus darbus — mes negalime matyti izoliuotą žmogų, šitą groteskišką piliečių sukūrimą, sudarytą liaudies lengvatikybe piktnaudoti. Kaime mus ypač interesuoja — baltuose, mažuose namuose gyvenanti šeima. Su ja reikia skaitytis, kaip su materialiniu ir dvasiniu vienetu daliai jos reikalų, jos socialinių funkcijų, jos prisirišimo prie žemės, toje moralinėje tautos vienybėje, kuri, galima sakyti, prasideda apie kiekvieną šeimos židini“³⁵.

Ir 3) Paskutinį charakteringą, liaudies namų bruožą sudaro pirmos vietos paskyrimas socialiniams reikalams korporaciniame žemės ūkio organizacijose. Jų vyriausias tikslas, kuris dominuoja ir sintetizuoja kitus tikslus, tai pastanga integraliai pakelti žemdirbių žmonių klasę, visai valstyje gyvenančių šeimų glaudžiu bendradarbiavimu.

Kaip žemės ūkio, taip ir kitose srityse, korporacinė santvarka Portugalijoje dar tebera intensyvaus organizavimo stadijoje.

Atsakingas Austrijos ministeris, kaip matome, yra oficialiai pareiškęs, kad jo krašte korporacinių organizacijų autonomiškumas ir demokratizacija yra vienas jų neatidėliotinas siekinys. Portugalijos vyriausybės savo 1931 m., gruodžio mėn. 3 dien. dekretu ir jo motyvų paaiškinimu jau konkrečiai yra pradėjusi eiti šita linkme.

Ir A. Mulleris³⁶ entuziastiškai sveikina šitą naują Portugalijos korporacinių politikos kryptį, kaip daug nuoširdžiau išreiškiančią korporacinių idėjų.

³⁵ Ten pat 105.

³⁶ Muller A., ten pat 88 p.

IV

ETATISTINIS IR DRAUGIJINIS KORPORATIZMAS

Dabar skelbiam korporatizmo idėj tarpe galima konstatuoti tam tikr korporacin s santvarkos koncepcij vairum . Praktiniai korporaciniai bandymai, nors kiekvienoje šalyje turi savo individual pob d , priklausant nuo vairi skirting vietos aplinkybi , n ra tiek vair s. Dabartinius korporacinius bandymus, mums r pirmu atžvilgiu, galima suvesti du ryškesnius tipus: etatistin ir draugijin korporatizm .

Pirmasis korporacin s santvarkos tipas yra vykdomas totalin se ir, vienur daugiau, kitur mažiau, autoritetin se valstyb se. Šiame straipsnyje nurodyti trys tokio korporatizmo pavyzdžiai: Italijoje, Austrijoje ir Portugalijoje. Kaip iš ši pavyzdži matyti, etatistin korporacin santvarka ia buvo projektuojama ir skelbiama iš karto visa. Teoriškai ji atrodo gana didinga. Visa joje sklandžiai sutvarkyta, suderinta, suharmonizuota. Bet taip dažniausiai yra tik popieriuje. Praktikoje dažnai valstyb per etatistin korporatizm daugiau ar mažiau vykdo savo ekonomin ir iš dalies politin diktat r .

Pranc zijos socialini savai i pirmininkas prof. E. Duthoit³⁷ konstatuoja tris charakteringus šitokio korporatizmo bruožus: valstyb arba, tiksliau sakant, centrin valdžia veikia ekonomin gyvenim per organus, vadinamus korporacijomis. Jos pasidaro valstyb s administracijos organais. J vadovyb s sudaryme skyrimo ar kurios nors kitos presijos b du aktyviai dalyvauja politin valstyb s valdžia. Gamybos veiksmu koordinavimas šalia mon s, pagal režimo principus, taip pat priklauso tik valstybei.

Antras etatistinio korporatizmo charakteringas bruožas, — nepripažinimas sindikatin s arba profesini s jung laisv s. Korporacijas jame gali sudaryti tik valdin s ar valdan ios grup s pripažintos darbdavi ir darbinink profesin s s jungos (pvz., Italijoje tik fašistiniai sindikatai). Jei faktiškai kitokios profesin s s jungos Šiaip taip ir gali gyvuoti, tai be elektyvini teisi .

Tre ias šio korporatizmo bruožas — glaudus ir tiesioginis ryšys, kuris yra tarp korporacin s institucijos ir valstyb s naujos politin s santvarkos, kuri anoji radikaliai modifikuoja. Šis ryšys dažniausiai pasireiškia ypaiai politin tautos atstovyb sudarant.

Kaip teisingai nurodo tas pats Duthoit³⁸, kai korporacija „yra totalin s valstyb s tarnyboje, tai ji n ra ta organizacija tarpinink , kuri tuo pa iu laiku sulaiko pilie i palaidum (licence) ir valdži nuo savo galios peržengimo“. Mažne t pat b t galima pasakyti ir apie korporacijas autori-

³⁷ Duthoit E., *Semaines sociales de France*, 54-56, Angers 1935.

³⁸ Duthoit E., „La Corporation de demain“, „Revue des deux mondes“, 863 p. Paris, le 15 octobre 1935.

tetin se valstyb se. Paskutin Portugalijos korporatizmo linkin ir Austrijos korporacin s santvarkos atsaking organizatori pareiškimai rodo, kad ir autoritetin se valstyb se jau iamas etatistinio korporatizmo nepakankamumas.

Ta iau korporacin s santvarkos m ginimai Šveicarijoje, Liuksemburge, J. A. Valstyb se ir kiek jie paskutiniu laiku pasireiskia Olandijos ir Belgijos ekonominio bei socialinio gyvenimo evoliucijoje min t trij bruož neturi. Ten valstyb nesistengia b ti atstovaujama ar tur ti lemiamos reikšm s kiekviename korporaciniame organe. Ten ji ne tiek tiesiog veikia, kiek skatina, derina, kontroliuoja. Taip pat ten yra ir profesini s jung — sindikat laisv . Tai reiškia, kad toje pa ioje profesijoje ar gamybos srityje gali b ti kelios lygiagret s darbinink ar darbdavi organizacijos, besireiškian ios, pav., kad ir kai kuriais pasaul ži riniais momentais. Korporacin s santvarkos didesnis ar mažesnis s j dis min tuose kraštuose dar neturi ar gali ir visai netur ti tiesioginio poveikio konstitucinei valstyb s strukturai. Ji ia kuriama daugiau iš apa ios, negu iš viršaus ir reiškiasi pa i suinteresuot j žmoni samb riais.

Korporacijas sudaro laisvos darbdavi ir darbinink profesin s s jungos. Lokalin korporacija sujungia vienos vietos to paties verslo dalyvius. Lokalin s korporacijos, priklausan ios tai paiai gamybos sriiai, jungiasi viso krašto atitinkam korporacij federacijas. Be atskirti srii korporacij yra dar tarpkorporacini ar tarpprofesini vienet . Lokalini korporacij ir j federacij vadovybes, komitetus, valdybas ar komisijas, sudaro pa i korporacini institucij rinkti atstovai. Šitokia korporacin santvarka, kuri nat raliai, organiškai kuriasi ir auga daugiau iš apa ios virš , vadinama draugijinio korporatizmo vardu. Tiek kiek ji vykdoma demokratiniuose kraštuose, tiek ji ten liberalistin demokratij kei ia organiškiosios demokratijos linkme. Tas pats procesas vyksta ir autoritetin se santvarkose, kiek etatistinis korporatizmas evoliucionuoja draugijin korporatizm . Organiškai suprantamai valstybei yra charakteringas ne etatistinis, bet drauginis korporatizmas. „Korporacija“, rašo Duthoit³⁹, „bus valstyb s pripažinta... Bet ji bus, kaip vals ius, decentralizuota institucija ne totalin je, bet pluralin je arba organin je valstyb je (m s pabraukta, Pr. D.).

Šitokios korporacin s organizacijos formul : laisva profesin s junga organizuotoje profesijoje. Jos k rime valstyb s dalyvavimas yra ne tik neišskiriamas, bet ir b tinas. Kaip nurodo prof. M. Defournys⁴⁰ , valstyb lokalin ms korporacijoms ir korporacij federacijoms turi suteikti tris dalykus, be kuri jos negal t atlikti savo paskyrimo: 1) valstyb joms duoda

³⁹ Duthoit E., ten pat 865-866.

⁴⁰ Defourny M., Conception organique de la vie sociale et constitution professionnelle“, kolektyviniame paskait leidinyje „Le corporatisme“ 24 p. Sarte 1935.

statut ir nustato j bendro veikimo ribas; 2) joms suteikia juridinio asmens teises ir 3) jas padaro viešosios teis s institucijomis, turin iomis reglamentacijos gali profesin je srityje.

Atskira profesin s junga, atstovaujanti tik kuriai nors vienai socialinei klasei ar vienai kurios nors gamybos šakos daliai, yra privatin s teis s institucija, ir jos nutarimai yra privalomi tik savo nariams. Tuo tarpu korporacija, atstovaujanti visai profesijai yra viešosios teis s institucija, ir jos nutarimai turi galios visai profesijai viename regijone ir visame krašte pagal tai, kurio korporacinio organo jie bus priimti.

Valstyb sau pasilieka leisti bendruosius darbo statymus ir nustatyti bendr sias taisykles, privalomas profesij visumai visoje teritorijoje. Bet ši bendr j nuostat pritaikymas gyvenimo praktikai, pagal kiekvienos profesijos ir atskir viet ypatybes, yra korporacin organizacij uždavinys. Tad korporacin organizacija n ra ir negali pretenduoti b ti valstyb valstyb je, bet yra valstybei subordinuota. Ta iau jos vaidmuo socialiniame ekonominiame gyvenime yra didelis.

Socialinei korporacij pusei priklauso⁴¹ — visa lai, kas yra susij su santykiais vairi profesij dalyvi : moninink , kapitalist , techninio personalo ir darbinink , taip pat visa, kas lie ia techninio personalo bei darbinink darbo ir gyvenimo s lygas. Ekonominei j pusei priklauso visa, kas j veikime yra susij su vairi moni steigimu, funkcionavimu, pl - tote, našumu ir j veikimo koordinavimu.

Kaip matome, draugijinis korporatizmas siekia, kad valstyb daugiau nuo sav s ant korporacij perkraut r pest vadovauti socialiniam ekonominiam gyvenimui, sau pasilikdama labiau kontrol s, skatinimo, derinimo ir bendr j reikal saugojimo vaidmen . Šitaip suprantama korporacin santvarka nesiekia panaikinti ar paraližuoti nei atskir moninink , verslinink , kinink ar atskir darbinink grupi privatin inicijatyv , spontaniškum . lenktyniavim ar atsakomyb s dvasi . Ne. Korporacija, kaip tarpin organizacija, visa tai palieka. Ji tik nori derinti, reguliuoti j veikim , reikalui esant, paskatinti ar suvaržyti, kiek to reikalauja viso krašto ir socialiniai visos profesijos dalyvi reikalai, o ne vien tik atskir moninink ar kurios nors vienos darbinink grup s egoistiniai interesai. Žodžiu, draugin je korporacin je santvarkoje yra moderuoto planingumo id ja, kurios nustatyme ir vykdyme dalyvauja ne tik valstyb , bet reguliariniu b du ir pa i profesij bei vairi gamybos sri i atstovai.

Kad vis laik išlikt reikalingo dinamizmo ir išvengtume korporacin s santvarkos klaid , kaip nurodo tas pats belg katalik socialinio veikimo ideologas, J. Arendtas, reikia dviej priemoni :

⁴¹ Arendt J., S. J., Le rôle économique des corporations, min tamente leidinyje „Le Corporatisme“ 86-69.

1) Korporacijoje vadovautis teisingumo, socialin s meil s ir saikingumo dvasia ir korporacijos nari bei vad tarpe platinti supratim teising princip tos doktrinos, kuri turi vadovauti ekonominiame gyvenime.

2) Organizuoti aukštesni tarpprofesini organ ir valstyb s nuolatin kontrol ⁴².

Kai kas gali pasakyti, kad jei visuomen je bus pakankamai s moninta socialinis teisingumas ir saikingumas, tai ir korporacij nereiks. Bet vis tiek yra labai didelis skirtumas. Šie nepaprastos svarbos dalykai, kurie nekorporacin je santvarkoje yra palikti laisvai moralini institucij propagandai, korporacin je santvarkoje jau sistemingai organizuojama. Socialinis teisingumas, profesinis s žiningumas saikingumas ir apskritai dalykai, kurie priklauso nuo individualin s s žin s, kaip teisingai pastebi Duthoit⁴³, „korporacin se taisykl se ir sankcijose randa galing pagalb ir atram “.

Profesiniu aukl jimu, profesiniu s žiningumu, socialiniu teisingumu. vairi socialini klasi solidarumo ir bendradarbiavimo id jomis grindžiama korporacin santvarka. Tos id jos sudaro ir pa i vyrausi j jos buvimo prasm . Korporacin santvarka iš esm s šalina klasi kovos princip . Galima sakyti, kad ji yra darbinink sindikalizmo ir darb davi kapitalizmo sintez .

Kalb dami apie korporacin santvark , ia tur jome galvoje socialin ir ekonomin korporatizm . Nuo jo nor tume atskirti politin korporatizm , kuris tam tikru atžvilgiu yra ne kas kita, kaip b das sudaryti tautos atstovyb — parlament . Kiekviena profesija sudaryt atitinkamus rinkim vienetus, kurie išrinkt nustatyt atstov skai i politin atstovyb - seim .

Žinoma, galima daug gin ytis, kuris b das yra geresnis politinei atstovybei sudaryti — ar rinkimai pagal teritorinius vienetus visuotiniu, lygiu, tiesiu ir slaptu vis pilie i balsavimu ar organizuot profesij keliu. Bet profesinis parlamento sudarymas dar yra per mažai paruoštas, nepakankamai patikrintas ir tuo tarpu dar b t perlengvai prieinamas vairiems piktnaudžiams. D l to b t atsargiau, jei korporacin s santvarkos šalininkai apsiribot socialiniu ekonominiu korporatizmu, jo nejungdami su politiniu korporatizmu.

ia m s nupasakota korporacin s doktrinos dvasia, praktiniai bandymai ir j tipai. Taip pat pasakyta, kad organiškai suprantamai valstybei yra nat ralus ne etatistinis, bet draugijinis korporatizmas.

Bendrieji korporacin s santvarkos principai, gyvendinami kuriame nors krašte, turi gyti individualini nuo vietos socialinio ir ekonominio

⁴² Ten pat 80.

⁴³ Duthoit E., Corporation de demain, ten pat 870.

gyvenimo ir tautos budo priklausanį žymi. Kaip gyvenimo patyrimas yra parodęs, korporacinių santvarkos vedimas nėra vieno užsimojimo dalykas, bet jis reikalauja ilgesnio laiko ir nuoseklaus laipsniško veikimo. Pilna korporacinė santvarka tai tik artimesnis ar tolimesnis ateities idealas. Bet dalykas yra visiškai aktualus dalykas — lojali ir pastovi valstybės korporacinė politika, kuri pasireikštų jai atitinkančiu statymu leidimu ir palaikymu bei kuru institucijomis, kurios sudarytų korporacinių santvarkos pradus.

Ir jei šiandien daugiau ar mažiau korporacinė santvarka gyvendinamu ištišoje eilėje ir diktatini ir demokratinė valstybi, jei apie ją taip gausiai išsinais vis nauji veikalai, jei taip plačiai organizuojama korporacini studijų savaitės ir institutai, — tai nėra vien mados dalykas, bet tai rodo, kad to reikalauja objektiviai socialiniai ir ekonominiai tikrovės reikalai.

LITERATŪRA

1. BENDRO IR IŠ DALIES SPECIALINIO POBŪDŽIO VEIKALAI

- Pijaus XI enciklika apie socialinį teisingumą. (Quadragesimo Anno), Kaunas 1931.
- Retzbach A., Die Erneuerung der gesellschaftlichen Ordnung nach der Enzyklika Quadragesimo Anno, Freiburg i. Br. 1932.
- Le Corporatisme, Rapports des Journées d'études au Collège Philosophique de la Sarte (paskaitų leidinys) (Editions „Orientations“ Sarte) Paris 1935.
- L'Organisation Corporative, Semaines Sociales de France XXVII session 1935, Angers, (Pilnas socialinis savaitės paskaitų rinkinys) (Gabalda) Paris 1935.
- Brethede la Gressaye J., Le syndicalisme, l'organisation professionnelle et l'Etat (Recueil Sirey) Paris 1930.
- Bacconier F. Le Salut par la Corporation (Les oeuvres françaises) Paris 1935.
- Chanson P., Les droits du travailleur et le corporatisme. (Desclée de Brouwer et Cie) Paris 1935.
- Durkheim E., De la Division du Travail Social. (Alean) Paris 1932.
- Duthoit E., La Corporation de demain. „Revue de deux mondes“, 15 Octobre, Paris 1935.
- Jolly P., La Mystique Corporative, (Hachette) Paris 1935 (prieš korporacinę santvarką).
- Leener G. de, La Corporation devant la doctrine et devant les faits, „Revue d'Economie politique“, Nr. 1, Paris 1936 (prieš korporatizmą).
- Man H. de, Corporatisme et Socialisme (Labor), Paris-Bruxelles 1935.
- Mirkinė - Guetzevitč, Corporatisme et Démocratie, „Revue de Métaphysique et de Morale“, Nr. 4, Paris 1935. janvier 1936 (Nr. 1), (prieš korporatizmą).
- Manoilescu M., Le siècle du Corporatisme (Alean) Paris 1934.
- Muller A., S. J., La Politique Corporative (Rex) Bruxelles 1935 (nurodymai apie vairius šalių korporacinius bandymus).
- Pirou G., Le Corporatisme (Recueil Sirey) Paris 1935.
- Pirou G., Nouveaux aspects du Corporatisme (ten pat), Paris 1935.
- Speyer H., Corporatisme ou Parlementarisme reformé? (E. Bruylant) Bruxelles 1935 (prieš korporatizmą).
- Šalkauskis St., Momento reikalai ir principų reikalavimai, „Židinys“, Kaunas 1936, Nr. 6-12.
- Tardy M., et Bonnefous Ed. Le Corporatisme (Société d'Etudes et d'informations économiques) Paris 1935 (prieš korporatizmą).

- Valdour J., Organisation Corporative de la Société et de la profession (Art. Rousseaux) Paris 1935.
- Velden J. Vander, Die berufsständische Ordnung, Idee und praktische Möglichkeiten, Köln 1932.
- Viance G., Restauration corporative de la Nation française (Flammarion) Paris 1936.

2. ŠVEICARIJOS KORPORACINĖ SANTVARKA

- Arcis M., D., Les réalisations corporatives en Suisse, (Edition Y. Attinger) Paris et Neuchâtel 1935.
- Berufsständische Neuordnung der Schweiz, Neun Vorträge, Herausgegeben vom Schweizerischen Studentenverein, Immensee 1934.
- Devrient R., La Corporation en Suisse. Ses principes et ses méthodes (V. Attinger) Paris-Neuchâtel 1935.
- Lescase J., Corporation et Etat (ten pat) 1935.
- Piller J., Corporation et Fédéralisme (ten pat) 1935.
- Staat und Parteien (kolektyvinis leidinys) Zürich-Leipzig 1935.

3. JUNGTTINI AMERIKOS VALSTYBI BANDYMAI

- Bonichon L., Aspects sociaux de la réforme Roosevelt. Paris 1934.
- Dubreuil H., Les codes de Roosevelt et les perspectives de la vie sociale, Paris 1934.
- Herbette Fr., L'expérience Roosevelt et industrie, Paris 1934.
- Herbette Fr., L'expérience Roosevelt et l'organisation professionnelle (Publications de la Société d'Etudes et d'Informations économiques) Paris 1934.
- Lyautey P., Révolution américaine. Paris 1934.
- Saint-Jean de, La vraie révolution de Roosevelt, Paris 1934.

4. FAŠISTIN KORPORACIN SANTVARKA ITALIJOJE

- Biagi B., L'Etat corporatif (Nouvelles éditions latines), Paris 1935
- Bourgin G., L'Etat Corporatif en Italie (F. Aubier) Paris 1935.
- Febvre L., ir Lagardelle H., Le Régime Fasciste, „Encyclopédie Française, Tome X: L'Etat Moderne, p. p. ligi 10: 84-15.
- Ferrari Fr., Le Régime Fasciste Italien (Spes), Paris 1928.
- Gerace G., et Assante A., L'Etat Fasciste., (Delmas) Bordeaux 1935.
- Lescure J., Le Nouveau Régime Corporatif Italien, (Loi du 5 Février 1934) (Domat-Montchrestien) Paris 1934.
- Mussolini B., Le Fascisme, Doctrine-Institutions (Ilenoel et Steele) Paris 1934. (Yra taip pat Z. Blynos vertimas lietuvi kalbon: Fašizmo doktrina. I ir II d. Kaunas 1935.
- Rosenstock-Frank L., L'Economie corporative fasciste en droit et en fait, (Librairie universitaire) Paris 1934.

5. AUSTRIJOS VALSTYBIN IR KORPORACIN SANTVARKA.

- Febvre L., L'Autriche „Encyclopédie Française“, p. p. 10: 88-1 ligi 10: 88-5.
- Merkel A., Die * Ständisch-autoritäre Verfassung Oesterreichs, Wien 1935.
- Rastenis V., Austrijos valstybės santvarka, „Vairas“, 1936, Nr. 2 ir 3.
- Voegelin E., Der Autoritäre Staat, Wien 1935.

6. PORTUGALIJOS KORPORACIN SANTVARKA

- Descamps P., Les institutions actuelles du Portugal, „Revue Internationale de Sociologie“, Mai-Juin, Paris 1935.
- Pereira dos Santos F. I., La Constitution sociale et Politique Portugaise (Recueil Sirey) Paris 1935.
- Salazar O., Neues Portugal, Coimbra 1935.